

УДК 159.9.343.95

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

перший проректор

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ПРОФЕСІЙНА НАДІЙНІСТЬ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ У ПРОБЛЕМАТИЦІ СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ ОСВІТИ

Розглянуто зміст і структуру професійної надійності правоохоронця. Наголошується на принциповому значенні фахової освіти у забезпеченні професійної надійності працівників поліції й необхідності пошуку нових дієвих шляхів її формування. Окреслено педагогічні умови, які слугують підґрунтям для формування професійної надійності, та засоби їх реалізації.

Сучасний етап розвитку правоохоронної системи характеризується інтенсивними змінами вимог до роботи інституту поліції. Процес реформування, зокрема спрямований і на оновлення кадрового потенціалу, загострив проблему ефективності професійної діяльності правоохоронців. Актуальність теми засвідчує і те, що кризові явища у професійній діяльності персоналу поліції вимагають пошуку нових шляхів забезпечення їх надійності, зокрема засобами професійної освіти в системі МВС України, створення інноваційних та гнучких навчально-виховних технологій, здатних забезпечити підготовку фахівців найвищого ґатунку.

Фундаментальні основи дослідження професійної надійності фахівців екстремального профілю містяться у роботах Д. Александрова, В. Андросюка, Л. Балабанової, О. Бандурки, С. Бочарової, В. Корнещука, О. Корнева, В. Лефтьєрова, В. Медведєва, С. Пояркова, В. Рибалки, В. Татенка, О. Тімченка, Г. Юхновця, С. Яковенка та ін. Однак дотепер мало системних напрацювань, присвячених аспектам педагогічного і психологічного забезпечення професійної надійності в контексті сучасної фахової освіти. Крім того, стрімкий розвиток реформаційних процесів обумовлює запізнення наукової рефлексії з цього питання. Тож існує потреба дослідження сучасних психолого-педагогічних аспектів формування професійної надійності працівників

поліції на етапі фахової підготовки, що і визначило мету нашого наукового пошуку.

Професійна діяльність – складне багатогранне утворення, центральним компонентом якого є суб'єкт праці, що забезпечує її активність та концентрує взаємодію всіх інших компонентів. Ефективність професійної діяльності залежить від багатьох параметрів, ключовими з яких виступають якість, продуктивність і надійність.

У загальному розумінні «професійна надійність» є інтегральним психологічним утворенням, що охоплює різні сфери особистісних структур (ціннісно-смыслову, мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову, поведінкову) і забезпечує ефективне виконання професійної діяльності. Вона відображає здатність безпомилково виконувати потрібні функції в певний інтервал часу (якісна характеристика) та ймовірність виконання потрібних функцій протягом певного часу в заданих умовах та із заданою якістю (кількісна характеристика). Досягнення безпомилкового та своєчасного виконання дій і діяльності в цілому є результатом надійного функціонування організму та психіки людини, а також її професійної підготовки і досвіду.

На думку дослідників, структуру професійної надійності правоохоронця складають певні компоненти: система необхідних знань, умінь та навичок; адекватний тип мотивації професійної діяльності; психологічна готовність до професійної діяльності, стійкість до екстремальних чинників, а також належний комплекс професійно-важливих якостей, зокрема емоційно-вольових. Вони забезпечують налаштованість працівника поліції на виконання завдання й найбільш ефективний тип поведінки, вільну орієнтацію у професійному полі та гнучку адаптацію до конкретних ситуацій, зокрема екстремального характеру, свідому регуляцію емоційних станів тощо.

Отже, професійна надійність потребує цілеспрямованого керованого формування й подальшої координації через психолого-педагогічний вплив на особистість з метою розвитку відповідних психологічних якостей фахівця-правоохоронця. Вона знаходиться у прямій залежності від якості професійної підготовки та індивідуально-психологічних особливостей особистості працівника поліції. Якість професійної підготовки передбачає створення належних педагогічних умов як основи для формування професійної надійності [1, с. 177]:

1. Спрямованість освітнього процесу на формування позитивної мотивації до професійної діяльності шляхом оціночного аналізу ситуацій і явищ, звернення до особистісних цінностей та цілепокладань. Така мотивація істотно впливає на особливості професійної самореалізації, тому недооцінка цього компонента у навчально-виховній діяльності ВНЗ МВС України, зниження активуючої функції мотивів або їх невідповідність професійній спрямованості здатні призвести до порушення працездатності й до виникнення помилкових дій, неспроможності якісно виконувати професійні обов'язки, незважаючи на отримані знання, уміння та навички.

2. Орієнтація нормативних дисциплін професійної підготовки на формування професійної надійності майбутніх працівників поліції, оновлення й розширення їх змісту відповідно до сучасних запитів («Юридична психологія», «Вогнева підготовка», «Тактико-спеціальна підготовка» та ін.). У даному випадку при викладанні навчальних дисциплін має бути забезпечено реалізацію принципу системності формування професійної надійності працівників поліції відповідно до трьох рівнів: 1) особистісного (морально-правові та гуманістично-орієнтовані цінності, які відповідають етиці обраної професії та передбачають усвідомлення соціальної значущості й особистісної відповідальності за результати правоохоронної діяльності, соціальну, відомчу і групову нормативність поведінки); 2) діяльнісного (безпомилковість і своєчасність виконання правоохоронних функцій у різних режимах та умовах праці шляхом включення до структури особистості поліцейського: професійних і спеціальних знань, умінь та навичок; досвіду реалізації правових норм і забезпечення правопорядку); 3) функціональної надійності (психофізіологічні резерви особистості) [2, с. 132–133].

3. Акцент на використання у навчальному процесі інтерактивних форм, методів та інноваційних засобів, що дозволяють активізувати пізнавальну діяльність шляхом моделювання ситуацій професійної діяльності, які є основою для формування професійної надійності (лекції-діалоги, рольові ігри, дискусії, аналіз ситуацій, професійно-психологічні тренінги тощо). За інтерактивного підходу буде найбільш ефективним формування таких якостей, як уміння вирішувати професійні завдання, уміння працювати у групі, комунікативні здібності, лідерський потенціал, наявні навички та приховані можливості тощо. У такому форматі навчально-виховної діяльності можливо відстежувати психологічні зміни в особистісних структурах працівника поліції, наприклад, його справжню поведінку, орієнтацію на реалізацію суспільних норм і цінностей, усвідомлену дисциплінованість, безпомилкову діяльність, а також такі якості і риси особистості, які за тестового психодіагностичного вивчення під час вступу до вишу розпізнати неможливо: якість дій в екстремальних умовах, активність, загальна культура поведінки, продуктивне та своєчасне виконання поставлених завдань, протидія агресивному середовищу, реакція на стрес та загальна психологічна стійкість [3, с. 111].

Отже, сучасний розвиток фахової освіти формує нові запити щодо підготовки працівників поліції на всіх рівнях ступеневої освіти. У контексті нашої проблематики особливо гостро постає потреба в розробленні спеціальної системи формування та корегування професійної надійності правоохоронців, зокрема у навчальних закладах МВС України, визначенні змістових компонентів, показників рівня розвитку та критеріїв оцінки її ефективності, а також прогнозуванні поведінкових реакцій і психічних станів конкретного спеціаліста та

особового складу різних підрозділів правоохоронних органів загалом у разі дії в умовах стрес-факторів ризиконебезпечної обстановки.

Список бібліографічних посилань

1. Гаркавцев Є. І. Педагогічні умови формування професійної надійності майбутніх працівників органів внутрішніх справ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Дніпропетровськ, 2015. 292 с.

2. Малєєв Д. В. Психологічні чинники розвитку професійної надійності працівників підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України : дис. ... канд. психол. наук : 13.00.06. Харків, 2016. 334 с.

3. Гостєєва Т. В. Проблема довгострокового прогнозу професійної надійності та успішності працівників органів внутрішніх справ України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2010. Вип. 7. С. 104–112.

Отримано 26.02.2018

